

Bevrijd tot openheid - *Onthullend verborgen*

lifestream-kerstnachtwake 2020 Dominicuskerk Oog in Al

gelezen: Jesaja 11,1-9; 56,10-12;
40,9-11; 9,1-6; Lucas 2,1-15

Dit zijn de afbeeldingen waarvan in de overweging sprake is:

1.

'Goedkeuring van het corona-vaccin is nabij', kopte de krant ergens midden vorige week, 'maar dan begint het pas!' Hoezo: dan begint het pas?! Doen niet al sinds maart ontelbare mensen hun stinkende best om zorgvuldig om te gaan met hun leven en dat van anderen, om te zorgen voor het leven van anderen als dat kwetsbaar blijkt of beschadigd is, om de moed niet te verliezen en te zorgen dat anderen de moed niet verliezen?! En wordt er niet al negen maanden – ja ik kan er ook niets aan doen, de COVID-19 pandemie heeft ook wat dit betreft iets van een zwangerschap – wordt er niet al negen maanden, meestal achter de schermen, keihard gewerkt aan een efficiënt en bruikbaar vaccin? Hebben wij geen reden daar verwonderd over te zijn en al deze mensen, inclusief onszelf voor zover wij tot deze mensen behoren, is dat geen aanleiding om Degene die hen en ons door alles heen gedragen heeft en draagt, dankbaar te zijn?

Een week eerder was ik opgebeld door een journalist, die mij vertelde dat er dit jaar 180% meer adventskalenders waren verkocht dan vorig jaar. Bijna drie keer zoveel. Of ik daar een verklaring voor had. We willen de eindeloze en onbestemde tijd tot het einde van de coronacrisis in stukken breken en daarmee leefbaar maken, zo improviseerde ik. Toen ik mij er verder in ging verdiepen, bleek dat de soort adventskalenders met elke dag een deurtje dat als het open gaat een plaatje blijkt te verbergen, al lang niet meer de enige is. Er zijn adventskalenders met elke dag iets om te snoepen, adventskalenders met elke dag een geurtje en zelfs seksshops

adverteren met: 'elke dag tot kerst een spannende verrassing'. Het gaat er dus niet alleen om het wachten dragelijk te maken, het gaat er ook om elke dag de verwachting een beetje te vervullen, en zo te ervaren en te blijven geloven dat wachten zinvol is. Dus niet: straks begint het pas. Maar: het is al voluit bezig, laten we ons daarbij aansluiten.

Een bevriende gevangenispastor mailde mij dat hij gedetineerden, juist nu ook voor hen de toch al schaarse contacten met het thuisfront nog moeizamer zijn en de mogelijkheid geliefden niet alleen te zien, maar ook aan te raken en te voelen nog scherper gemist wordt, hij schreef hoe hij probeert ze juist nu te helpen de relaties die hun dierbaar zijn te koesteren en herstellen. Wat willen ze echt, wat is echt belangrijk voor ze? Wat denken zij dat hun kinderen en geliefden nodig hebben en wat kan hun rol zijn om ze dat ook te geven? Hij stimuleert de extra eenzame gedetineerden ook kaarten te schrijven naar andere mensen die door corona extra eenzaam zijn. Mensen die onder ons niet zomaar een herberg vinden herbergen elkaar.

2.

Als Jezus, wiens geboorte wij vandaag vieren, later in zijn leven zijn leerlingen aanspoort om zich vooral geen zorgen te maken over de dag van morgen, 'want de dag van morgen zal zich wel bezorgd maken over zichzelf' (Mt. 6,34), dan is dat niet omdat er volgens hem geen reden is voor bezorgdheid. Die redenen hadden Jezus en de zijnen misschien wel meer dan wij. Zij moesten maar afwachten of er ook volgend jaar, de komende winter of zelfs de komende dag voldoende voedsel zou zijn. Er kon ze zomaar extra belasting of tol worden opgelegd en – we horen het elk jaar in het kerstverhaal – de keizer kon ze naar willekeur verplichten naar de andere kant van het land te reizen en zich daar te laten inschrijven en te laten tellen. Maar Jezus zegt stellig: 'Iedere dag heeft genoeg aan zijn eigen kwaad.' Als wij het kwaad van morgen naar voren halen, dan overspoelt het kwaad ons en beneemt het ons het zicht op wat goed is. 'Zoek eerst het koninkrijk [der hemelen] en zijn gerechtigheid, dan krijg je al het andere erbij', zegt Jezus (vers 33; vgl. Lc. 12,31). Als je werkelijk zoekt dan is elk spootje van het gezochte dat je vindt een onbetaalbaar geschenk van oneindige betekenis. Met kerstmis, vannacht, in het duister, de laatste tijd misschien wel meer dan ooit symbool voor hoe wij ons voelen, vannacht ontvangen wij zo'n onbetaalbaar geschenk. Meer nog: we ontvangen het geschenk dat ons in staat stelt te midden van de zorgen die er altijd zullen zijn en ook steeds ook weer zullen komen, geschenken in ontvangst te nemen. Het kerstkind is het geschenk dat ons leert zien dat er geschenken zijn en dat wij van die geschenken leven.

Om dat te markeren vieren wij dit feest. Dat is onze taak, zo je wilt onze plicht, ook en juist dan als wij ons misschien spontaan niet zo feestelijk voelen. Het punt van kerstmis is precies dat het nieuwe begint ook voor wie het niet zien, ook als wij er niet in geloven. Keizer Augustus geloofde er niet in en hij zag het al helemaal niet, koning Herodes geloofde er niet in en toen hij er een glimp van zag, nam hij het waar als een bedreiging die hij zo snel mogelijk ongedaan wilde maken. De bewoners van Betlehem zagen het niet en maakten er geen ruimte voor. Alleen de herders geloofden erin. Zij hoorden volkomen onverwacht engelen zingen en lieten zich door dat gezang op weg zetten en als zij het kind zien getuigen zij van wat zij gezien hebben: dat alles wel afgesloten en op slot lijkt, maar dat er iets nieuws begonnen is dat onherroepelijk verder zal doorbreken. Alles wat er gebeurt en alles wat bestaat is voortaan een teken van deze doorbraak.

3.

Als u voor deze viering de afgelopen dagen een orde van dienst heeft afgehaald in de kerk, of er een thuis heeft gekregen, dan ziet u voorop de afbeelding staan van de zogenoemde *Stalingradmadonna*; als het goed is verschijnt de afbeelding nu ook in beeld. Deze Maria van Stalingrad is een tekening uit 1942, door de Duitse arts en theoloog Kurt Reuber gemaakt op de achterkant van een landkaart terwijl hij bij Stalingrad gelegerd was. Reuber schrijft er zelf over dat hij in de naar elkaar toegekeerde gezichten van Maria en Jezus 'geborgenheid' en 'omarming' heeft uitgebeeld. 'De woorden van het Johannesevangelie vielen mij in', gaat hij verder: 'licht, leven, liefde. Wat kan ik daar nog aan toevoegen? Gezien onze situatie – waar duisternis, dood en haat ons omringen – en gezien ons verlangen naar licht, leven en liefde dat zo oneindig groot is, in ieder van ons...' Moeder en kind schuilen in elkaars verborgenheid, als in een baarmoeder waaruit een nieuwe wereld geboren zal worden: licht, leven, liefde.

Reuben wordt krijgsgevangen gemaakt en zou begin 1944 overlijden. Tijdens zijn gevangenschap tekent hij voor kerstmis 1943 nog een Maria, die later *Gefangenen-Madonna* is gedoopt. Deze Madonna kijkt angstig en vermoeid de wereld in vanuit een sluier die zij als een schild om zich heen heeft geslagen. Ze lijkt niet meer in staat iets anders te verwachten dan nog meer ellende. Maar toch is daar dat kind, toch zijn daar die woorden: licht, liefde, leven. Het licht van het kind *kan* opnieuw gezien worden, de liefde van zijn moeder *kan* opnieuw worden gewekt, uit crisis *kan* opnieuw leven geboren worden, uit elke crisis.

Midden in wat wij in Nederland nog steeds 'de oorlog' noemen, hoeveel meer oorlogen er inmiddels ook gevoerd zijn en hoeveel slachtoffers daarin ook zijn gevallen, midden in de oorlog, in 1943, schreef de Haarlemse geschiedenisleraar en illustrator Harry Prenen (1915-1992) het kerstlied 'Midden in de winternacht'; we zullen het straks zingen. De Morgenster in het duister die de komende dag aankondigt, de bomen die middenin de winter bloeien, de wilde en de tamme dieren die samen spelen: het zijn beelden uit de profeten die vanouds met kerstmis worden verbonden. Het zijn ook beelden van vrede en heil waarin juist in de winternacht van een oorlog met extra hunkering wordt uitgekeken. De tekenen dat dit heil en deze vrede bezig zijn aan te breken worden in het lied uit volle borst bezongen – hier in de kerk mag alleen het koor dat, maar laat u thuis vooral niet weerhouden – de tekenen van de komst van vrede en heil worden bezongen en daarmee de blijvende en steeds weer nieuwe omhelzing door het licht, het leven en de liefde, die van God zijn en die Hij als gaven steeds opnieuw uit zich doet stromen.

4.

'Van zijn volheid hebben wij allen ontvangen: genade op genade', zegt het begin van het Johannesevangelie mysterieus. Tegelijkertijd in het ongetwijfeld raak. Dat waarvan wij ons door de coronacrisis extra bewust zijn geworden, geldt altijd: wij leven van hetgeen nooit vanzelfsprekend en gegarandeerd is, maar dat wij leven, dat wij elkaar doen leven en andere schepselen ons doen leven, laat zien dat het er niettemin is. De christelijke traditie noemt het : genade; wij leven van genade, genade die ons gegeven en gegund wordt, steeds weer, steeds opnieuw. God doet zich met kerstmis kennen als genade, als Immanuel – dat betekent: God met ons –, als Jezus – dat wil zeggen: God redt. Alles wordt dan vervolgens een teken van deze genade, alles wordt een teken van de betrokkenheid van deze God. Daar kan geen crisis tegenop, ook geen coronacrisis. – Amen.

Erik Borgman

